

Är invandrarna fattiga?

En viktig invandrarpolitisk målsättning är jämlikhetsmålet. Har detta mål kunnat realiseras vad gäller inkomststandard? I denna artikel visar Jan Ekberg att inkomststandarden för närvarande är mycket låg för de invandrare som anlände under 1980-talet, trots en god utbildningsnivå bland dessa invandrare och trots att 1980-talet utmärktes av en extrem högkonjunktur. För de invandrare som anlände på 1950- och 1960-talen är inkomststandarden i nivå med eller i vissa avseenden något bättre i jämförelse med den infödda svenskbefolkningen.

Inledning

Full sysselsättning och jämn inkomstfördelning har under efterkrigstiden varit viktiga mål för den ekonomiska politiken. Tillgång till ett arbete är av central betydelse för individens välfärd. Genom arbetet erhåller man i allmänhet sin försörjning. Dessutom är individens ställning på arbetsmarknaden viktig för att få tillgång till vissa delar av socialförsäkringssystemet. För att exempelvis få ersättning från erkänd arbetslöshetskassa krävs en föregående period av deltagande i arbetslivet. Även storleken på de pensioner som en individ erhåller är beroende av i vad mån man deltagit i arbetslivet. En ojämn fördelning av sysselsättning i befolkningen kan således antas bidra till en ojämn fördelning av inkomster.

Målsättningarna om full sysselsättning och jämn inkomstfördelning kan kopplas till frågan om invandrarnas villkor på svensk arbetsmarknad. En viktig invandrarpolitisk målsättning är jämlikhetsmålet vilket bland annat rimligen innebär att

JAN EKBERG är docent i national-ekonomi och verksam som högskolelektor vid Högskolan i Växjö. Hans forskning ligger inom området arbetsmarknad och invandring.

nämnda ekonomisk-politiska målsättningar också omfattar invandrarna.

Svenska undersökningar av inkomstfördelning har i huvudsak avsett jämförelser mellan olika socioekonomiska grupper eller mellan män och kvinnor. Där emot kom det under lång tid att saknas inkomstjämförelser mellan invandrar- och svenskbefolkning.

I Låginkomstutredningen, SOU 1970:34, gjordes dock ett försök att jämföra löneinkomster mellan invandrare och icke invandrare. En brist i denna studie var att urvalet av invandrare gjordes med ledning av folkbokföringsnumret, (personer med folkbokföringsnummer 930 och däröver). Kontroller har dock visat att en stor del av dem som hade folkbokföringsnummer 930 och däröver inte var invandrare.

Jämförande uppgifter om invandras inkomster återfinnes senare i Wadensjö [1972] och SCB [1977]. Enligt dessa undersökningar tenderade utländska medborgare att koncentreras till medelinkomstskikten och att höga eller låga inkomster var mindre förekommande än i den övriga befolkningen. Att så få utländska medborgare befann sig i de lägsta inkomstskikten torde förklaras med att de utländska kvinnorna i större utsträckning än svenska kvinnor arbetade heltid. Detta antyder också att andelen fattiga bland utländska medborgare var låg. Att så liten

andel av de utländska medborgarna hade höga inkomster torde främst förklaras med deras koncentration till arbetaryrken.

Senare undersökningar, se Arbetsmarknadsdepartementet [1981] och SCB [1981], visade dock på större andel lägre inkomsttagare bland utländska medborgare. Dessutom framgår av Ekberg [1983] stora inkomstskillnader mellan olika invandrargrupper. Bland annat hade vissa naturaliserade grupper mycket höga inkomster. Invandrarna är inkomstmässigt således en mycket heterogen grupp. En senare undersökning av Gustavsson, Zamanian och Aguilar [1990] visade på låga inkomster bland invandrare med utomeuropeiskt medborgarskap.

Flertalet av de nämnda undersökningarna avser endast utländska medborgare och omfattar ofta enbart ett urval av dessa. Men de utländska medborgarna är med hänsyn till ankomst till Sverige mycket heterogena. Här finns många individer som anlände redan på 1950- och 60-talen och som ännu inte sökt om svenskt medborgarskap fram till individer som invandrat under de senaste åren. Vidare är de utländska medborgarna numera mindre än hälften av landets invandrarbefolkning. Flertalet invandrare har förvärvat svenskt medborgarskap.

Den undersökning som presenteras i denna artikel avser utrikes födda, kyrkobokförda den 31/12/1991, och som invandrat senast den 31/12/1990 uppdelade på invandringsperioder. Därmed får vi med både invandrare med utländskt medborgarskap och invandrare med numera svenskt medborgarskap. Dessutom är undersökningen en totalundersökning baserad på en sambearbetning mellan inkomstregistret och befolkningsregistret för inkomståret 1991.

I den följande uppdelningen av invandrare på ankomstperiod avses den period då invandrare kyrkobokförts i Sverige. Den verkliga ankomsttidpunkten är något tidigare. Kyrkobokföring i Sverige sker

först sedan alla tillstånd givits på att man får stanna. Personer under utredning ingår således ej i undersökningen. Många av de invandrare som exempelvis tillhör kohorten 1988–90 (kyrkobokförda under 1988–90) anlände troligen till Sverige under 1987–89.¹

Den samlade inkomstsumma som invandrarbefolkningen förfogar över bestäms i allt väsentligt av dess yrkesstruktur, sysselsättningsgrad och årsarbetstid. På 1950- och 1960-talen var invandrarernas sysselsättningsgrad och årsarbetstid högre än i den infödda svenskbefolkningen. Så var fallet även om vi standardiserar för skillnader i ålders- och könssammansättning, se Wadensjö [1972], Ohlsson [1975] och Ekberg [1983]. Under de senaste 20 åren har betydande förändringar skett på denna punkt. Från mitten av 1970-talet började invandrarernas sysselsättningsgrad falla relativt den infödda svenskbefolkningen. Detta förlopp fortsatte under hela 1980-talet trots den dåvarande högkonjunkturen och har sedan accelererat ytterligare under den nuvarande lågkonjunkturen. För närvarande är invandrarernas sysselsättningsgrad väsentligt lägre och den öppna arbetslösheten mycket högre än i svenskbefolkningen. Främst gäller detta för invandrare som anlänt under de senaste 10–15 åren, se Ekberg [1991, 1993]. Vi tycks ha fått en bestående hög arbetslöshet och låg sysselsättningsgrad bland invandrare som anlände under 1980-talet. Historiskt är detta en ny situation. Tidigare invandrarkohorter kom snabbt ut på arbetsmarknaden. Redan efter ett års vistelse i Sverige hade 1960-talets invandrare ofta en sysselsättningsgrad som var högre än i den infödda svenskbefolk-

¹ Antalet utrikes födda kyrkobokförda den 31/12/1991 var cirka 800 000. Av dessa hade knappt 40 procent invandrat före 1970, drygt 20 procent hade invandrat 1970–79 och cirka 35 procent invandrat 1980–90. De som invandrat under 1991 ingår ej i undersökningen. Dessa har vistats i Sverige endast en del av året.

Tabell 1 Kvot mellan arbetsinkomst/person i olika invandrarkohorter och arbetsinkomst/person i totalbefolkningen. Ålder 20–64 år. Inkomståret 1991.

	MÄN				KVINNOR			
	Alla		Sysselsatta		Alla		Sysselsatta	
	1	2	1	2	1	2	1	2
Utrikes födda	0,73	0,75	0,82	0,84	0,82	0,83	0,91	0,93
Därav:								
Invandrat –1969	0,90	0,92	0,94	0,99	0,96	0,94	1,00	1,04
Invandrat 1970–79	0,76	0,77	0,82	0,84	0,90	0,92	0,96	0,98
Invandrat 1980–83	0,66	0,70	0,76	0,77	0,79	0,84	0,90	0,90
Invandrat 1984–87	0,57	0,57	0,70	0,65	0,63	0,66	0,79	0,76
Invandrat 1988–90	0,48	0,49	0,68	0,62	0,43	0,47	0,65	0,60

Anm. Som sysselsatta räknas de som under året haft någon arbetsinkomst. Sättes inkomstgränsen högre för att räknas som sysselsatt höjes kvoten främst för de som invandrat 1984–87 och 1988–90. Är gränsen för arbetsinkomst/år minst ett basbelopp blir kvoten (ostandardiserad) 0,75 för män och 0,86 för kvinnor för de som invandrade 1984–87. För de som invandrat 1988–90 blir motsvarande kvot 0,73 för män och 0,80 för kvinnor. Det finns bland dessa invandrare uppenbarligen relativt många individer med mycket låga årsarbetsinkomster.

1: Standardiserat för skillnader i ålderssammansättning inom åldersklassen 20–64 år mellan respektive invandrargrupp och infödda svenskar. Standardiseringen är gjord för åldersklasserna, 20–24 år, 25–34 år, 35–49 år, 50–59 år och 60–64 år.

2: Ej standardiserat för skillnader i ålderssammansättning inom 20–64 år.

Källa: Sambearbetning befolkningsregistret och inkomstregistret.

ningen. Detta gällde också den tidens flyktingar. Deras dåvarande höga sysselsättningsgrad och långa årsarbetstider återspeglas också i att i förvärsarbetande åldrar (20–64 år) var invandramas årliga arbetsinkomst/person i slutet av 1960-talet högre än i den infödda svenskbefolkningen, se Ekberg [1993].

Arbetsinkomst

Sysselsättningssituationen för olika invandrarkohorter återspeglas i deras årliga arbetsinkomster.² I Tabell 1 visas arbetsinkomsten/person 1991 i åldern 20–64 år relativt motsvarande arbetsinkomst för totalbefolkningen. De relationer som finns i tabellen motsvarar också väl den relativa arbetsinkomsten för respektive invandrargrupp och den infödda svenskbefolkningen. Den sistnämnda utgör cirka 90 procent av totalbefolkningen. Kvoten

beräknas dels för alla i åldern 20–64 (dvs omfattande både sysselsatta och ej sysselsatta) och dels för sysselsatta. Är kvoten låg för gruppen alla i en invandrargrupp är detta ett tecken på att många i invandrargruppen helt saknar arbetsinkomst. Dessutom har vi tagit hänsyn till skillnader i ålderssammansättning mellan respektive invandrargrupp och totalbefolkningen inom åldersklassen 20–64 år.

Som synes faller invandrarnas relativa arbetsinkomst kraftigt med senare invandringsperiod. För de som invandrat före 1970 ligger arbetsinkomsten nära svenskbefolkningens. Men med senare invandringsperiod minskar den relativa ar-

² Arbetsinkomst erhålles genom förvärsarbete. I arbetsinkomsten ingår också några transfereringar som är kopplade till arbete. Dessa är sjukpenning och föräldrapenning.

betsinkomsten kraftigt. För de som invandrade 1988–90 är arbetsinkomsten – fördelad på alla – mindre än hälften av vad som gäller i svenskbefolkningen. Den väsentliga förklaringen är att så många av dessa invandrare helt saknade arbetsinkomst under året. Men även bland de som räknades som sysselsatta var arbetsinkomsten relativt låg. Detta kan bero på yrkesstruktur och/eller korta årsarbetstider.

Kanske något förvånande är att arbetsinkomsten/person är låg även för män som invandrade redan på 1970-talet dvs i genomsnitt cirka 16 år före 1991. Det förefaller således som om vi fått en kvardröjande låg sysselsättningsgrad och därmed låga arbetsinkomster för invandrare som anlänt sedan mitten på 1970-talet.

Det är visserligen förståeligt att det tar längre tid för flyktingar att komma ut på arbetsmarknaden än för de tidigare arbetskraftsinvandrarna men det är ändå knappast rimligt att man fortfarande efter 10–15 års vistelse i Sverige är kvar på en låg sysselsättningsgrad. Den uppkomna situationen tycks inte bero på lågt arbetsutbud bland dessa invandrare. Specialbearbetningar av både AKU 1987 och AKU 1992, se Ekberg [1993], visar på mycket hög öppen arbetslöshet bland 1980-talets invandrare vilket således ger vid handen att man söker på arbetsmarknaden men att deras arbetskraft inte är efterfrågad.

Från några utgångspunkter är de gjorda iakttagelserna förvånande. Den första är att Sverige under en stor del av 1980-talet upplevde en extrem högkonjunktur med brist på arbetskraft inom praktiskt taget alla delar av arbetsmarknaden. Den andra är att 1980-talets invandrare förefaller vara välutbildade. Räknat i antalet skolår var män i genomsnitt mer välutbildade än den infödda svenskbefolkningen.³ Båda dessa omständigheter borde ha gjort det enkelt för invandrarna att komma in på arbetsmarknaden. När detta nu inte inträffade finns

det anledning att vara pessimistisk inför framtiden. De som inte kom ut på arbetsmarknaden under 1980-talets högkonjunktur har troligen inte heller kommit ut under den nuvarande lågkonjunkturen. Även om vi skulle få en ny högkonjunktur om några år kommer man sannolikt inte heller då ut på arbetsmarknaden. Den långa frånvaron från arbetsmarknaden gör att man förlorat i kompetens.

Det finns uppenbarligen andra orsaker till de gjorda iakttagelserna. En orsak kan vara att den kulturella bakgrunden och därmed kunskapsmassan i vid mening för 1980-talets invandrare var alltför "avlägsen" för att passa svensk arbetsmarknad. En annan orsak kan vara att svenska arbetsgivare är osäkra (eller oinformerade) om den reella innebörden av de formella kunskaper som förvärvats i en avlägsen kultur. I många fall förekommer sannolikt också direkt diskriminering. En tredje orsak kan vara att strukturomvandlingen i svensk ekonomi skapat en efterfrågestruktur på arbetskraften som allt sämre passar invandrades kompetens. Övergång till tjänstesamhället medför sannolikt stigande krav på "Sverige-specifika" kunskaper (ex behärskning av svenska språket, kunskap om svenska institutionella förhållanden, förmåga att kommunicera med svenska företag och myndigheter). En fjärde orsak kan vara att förlängning av handläggningstiderna gjorde att det

³ Med hjälp av en specialbearbetning av AKU 1992 har uppgifter om utbildning i åldern 16–64 år kunnat erhållas för de som invandrade 1980–83 respektive 1984–87. År 1992 var det genomsnittliga antalet skolår 11.4 för de som invandrade 1980–83 och 11.3 för de som invandrade 1984–87. Motsvarande i totalbefolkningen var 10.8 skolår. För beräkningsmetod, se Ekberg [1993]. Bland invandrarna kan visserligen finnas en mindre grupp gäststuderande som kyrkobokfört sig i Sverige. Men flertalet av de gäststuderande som kom 1980–83 och 1984–87 torde ha återvänt till sina hemländer fram till 1992.

ibland tog flera år från att en flykting anlät till att hon/han kunde få den första kontakten med svensk arbetsmarknad. Under tiden förlorade flyktingen kompetens och kom in i ett bidragsberoende.

Å andra sidan finns en pågående internationalisering av svensk ekonomi. Uppenbarligen är denna internationalisering inte tillräcklig för att avläsas i en ökad efterfrågan på den kompetens som finns i invandrararbetskraften. Sannolikt är internationaliseringen av svensk ekonomi ganska "snäv" med en inriktning på det europeiska närområdet. Men märkligt nog tycks svårigheterna på svensk arbetsmarknad också gälla många europeiska invandrare som anlät på 1980-talet. Det är därför en central uppgift för den framtida invandrings- och flyktingpolitiken att nyanlända invandrare så snabbt som möjligt får kontakt med svensk arbetsmarknad. Detta kan ske på deltid parallellt med nödvändig "Sverige-specifik" utbildning. Under de senaste 2-3 åren har också några invandrarpolitiska beslut tagits i denna riktning. Sannolikt är invandrararnas integrering på arbetsmarknaden nyckeln till deras övriga integrering i svenskt samhällsliv.

Disponibel inkomst

För en förvärvsarbetande individ är i allmänhet arbetsinkomsten helt central för den egna försörjningen. Ett mindre antal individer har också kapitalinkomster men i dess helhet är dessa mycket små i förhållande till arbetsinkomsterna. Många individer som är utanför arbetsmarknaden erhåller istället inkomster över det offentliga välfärdssystemet.

Genom skatte- och transfereringssystemet omfördelas inkomster i befolkningen. Vanligen sker omfördelningen från förvärvsarbetande till ej förvärvsarbetande och från individer med höga inkomster till individer med låga inkomster. Efter dessa omfördelningar erhålles disponibel inkomst.⁴ Vilken är invandrararnas inkomststandard efter dessa omfördelningar?

I inkomststatistiken är individen analysenhet vid redovisning av arbetsinkomst medan familjen är analysenhet vid redovisning av disponibel inkomst. Det kanske viktigaste skälet till det sistnämnda är att vissa utgifter i en familj har kollektiv karaktär. Den ekonomiska situationen för medlemmarna i en familj blir beroende av den samlade inkomstsumma som familjen disponerar. Samtidigt varierar familjestrukturen starkt i befolkningen. Vid given disponibel inkomst/familj varierar försörjningsbördan och därmed inkomststandarderna med hänsyn till familjens storlek och sammansättning. Mellan invandrar- och svenskbefolkning finns vissa skillnader i familjestruktur som i stor utsträckning torde tillskrivas skillnader i ålderssammansättning. Detta måste beaktas vid jämförelse av inkomststandard mellan de båda befolkningsgrupperna.

Genom att familjen är analysenhet ingår hemmavarande barn under 18 år. Därmed ingår i invandrarfamiljerna också barn som fötts i Sverige och som därmed tillhör den andra generationen invandrare. Det totala antalet individer som är med är således större än antalet utrikes födda.

Med familj 20 år och däröver menas dels ensamstående i denna ålder och dels gifta/samtaxerade där åtminstone mannen har nått denna ålder. Mannen anges då som familjeföreståndare. Familjeavgränsningen är något komplicerad för invandrarerna vad gäller gruppen gifta/samtaxerade. I flertalet fall är båda parter invandrare och dessa ingår då naturligtvis i undersökningen men i en del fall är endast den ena parten invandrare. Då mannen är invandrare och kvinnan infödd svensk ingår dessa gifta/samtaxerade i undersökningen. Då kvinnan är invandrare och mannen är infödd svensk ingår inte dessa bland invandrarfamiljerna. Uppläggning-

⁴ För definition av disponibel inkomst och begreppet familj, se SCB [1991].

en av inkomstregistret ger denna begränsning. Den sistnämnda gruppen är ganska liten.

För att jämföra olika familjetyper har sk konsumtionsenhetsskalor utvecklats. Det finns en omfattande litteratur om hur sådana skalor bör konstrueras. Det finns ingen anledning att här gå in på denna litteratur. Någon fullständig enighet finns inte och en viss medvetenhet om detta bör finnas hos läsaren. Den intresserade hänvisas till exempelvis Gustavsson [1984] för en sammanfattande diskussion. I denna artikel använder vi samma konsumtionsenhetsskala som i SCBs Undersökningar om levnadsförhållanden [ULF]. Därvid räknas en ensamstående vuxen som 0,95 konsumtionsenheter, två gifta/samtaxerade vuxna som 1,65 konsumtionsenheter. Varje hemmavarande barn under 18 år räknas som 0,40 konsumtionsenheter.⁵

I *Tabell 2* visas den genomsnittliga disponibla inkomsten per konsumtionsenhet 1991. Det framgår att invandrare som anlänt före 1970 har en inkomststandard som ligger på ungefär samma eller till och med på något högre nivå än totalbefolkningen. Även pensionärshushållen bland dessa invandrare har en god inkomststandard. En bidragande förklaring till den goda inkomststandarden bland invandrare som anlänt före 1970 är att försörjningsbördan bland dessa är måttlig. Många har numera nått åldrar då antalet hemmavarande barn är litet. För invandrare som anlänt senare faller efterhand inkomststandarden och för de som kyrkobokfördes 1988–90 uppgår den endast till 70 procent av totalbefolkningens. Som ett genomsnitt mellan två befolkningsgrupper är detta en mycket stor skillnad. Det är ungefär samma skillnad som inom svenskbefolkningen finns mellan ej facklärda arbetare och högre tjänstemän, se SCB [1987]. Även för invandrare 1980–83, dvs de som anlände cirka 10 år innan observationstillfället, var inkomststandarden endast cirka 80 procent av svenskbefolkningens.

Tabell 2 Relativ disponibel inkomst per konsumtionsenhet. Familjeföreståndare 20–år. Inkomståret 1991.

	Familj 20–64 år	Familj 65–år
Utrikes födda	0,89	0,80
Därav:		
Invandrat–1969	1,03	0,84
Invandrat 1970–79	0,86	0,71
Invandrat 1980–83	0,80	0,60
Invandrat 1984–87	0,77	0,56
Invandrat 1988–90	0,70	0,55

Anm: Jämförelsen är disponibel inkomst per konsumtionsenhet för familjer 20–64 år i totalbefolkningen. För dessa sättes talet 1,00. För familjer 65–år i totalbefolkningen är talet 0,80. Som synes har familjer 65–år bland invandrat –1969 något högre disponibel inkomst per konsumtionsenhet. Detta torde förklaras med att invandrapensionärerna ännu är relativt unga samtidigt som de som anlänt tidigt hunnit förvärva många ATP-poäng genom höga årsarbetsinkomster under sin förvärvsarbetsande tid.

Källa: Sambearbetning inkomstregistret och befolkningsregistret.

Även för pensionärsfamiljer bland invandrare som anlänt på 1980-talet är inkomststandarden mycket låg. Detta torde bero på att endast ett fåtal hunnit förvärva

⁵ I andra undersökningar låter man valet av konsumtionsenheterna variera med det hemmavarande barnets ålder, se exempelvis Gustavsson [1987]. Barn upp till cirka 10 år får något lägre enhet än barn i åldern 10–18 år. I inkomstregistret finns enbart uppgifter om antalet hemmavarande barn upp till 18 år. Genom specialbearbetning av AKU 1992 framgår dock vissa uppgifter om barnens ålder för de invandrarkohorter som redovisas här. Beräkningar av inkomststandarden med hjälp av denna information ger praktiskt taget samma resultat som de som redovisas i denna artikel.

ATP-poäng och att dessutom många inte ens har någon folkpension.⁶

Fattiga

Frågan om fattigdomens utbredning är naturligtvis intressant mot bakgrund av den starka betoning av fördelningsmålen som görs i Sverige. Löpande statistik som kan belysa graden av fattigdom saknas dock. De uppgifter som förekommer kommer från enskilda forskningsinsatser som exempelvis Låginkomstutredningen SOU 1970:34, SCB [1987] och Gustavsson [1984, 1990].

Studier kring fattigdom i ett samhälle är ofta förenat med svåra tolkningsproblem och avgränsningsproblem. Ett exempel på tolkningsproblem är hur man skall uppfatta den i många undersökningar gjorda iakttagelsen att andelen fattiga bland företagare är väsentligt högre än bland anställda. Återspeglar detta skillnader i levnadsstandard eller är det ett uttryck för att de olika inkomstbegreppen (företagarinkomster respektive löneinkomster) inte är jämförbara? Exempel på avgränsningsproblem är vid vilken inkomststandard fattigdomsstrecket bör sättas. I denna undersökning har vi valt att låta fattigdomsstrecket vara den disponibla inkomst per konsumtionsenhet som utgör hälften av den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet i hela befolkningen. Denna gräns har ofta använts i internationella studier och torde ganska väl motsvara de svenska normerna för existensminimum enligt socialbidragsreglerna, se Gustavsson [1984].

Vid givet fattigdomsstreck är frågan hur fattigdomen skall beskrivas. En möjlighet är helt enkelt att uppskatta andelen av befolkningen som befinner sig under fattigdomsstrecket. Måttet har en fördel i sin enkelhet. Dock ger måttet inte någon upplysning om fördelningen bland de som befinner sig under fattigdomsstrecket. Exempelvis skulle en inkomstsänkning för en person under inkomststrecket inte ha

Tabell 3 Andel fattiga familjer i procent. Familjeföreståndare 20-år. Inkomståret 1991.

Totalbefolkningen	8,0
Utrikes födda	13,6
Därav:	
Invandrat-1969	6,6
Invandrat 1970-79	11,1
Invandrat 1980-83	20,6
Invandrat 1984-87	23,3
Invandrat 1988-90	27,9

Källa: Sambearbetning befolkningsregistret och inkomstregistret.

någon betydelse för andelstalet trots att de fattiga fått de sämre.

I *Tabell 3* visas andelen fattiga familjer. Även här framkommer en mycket dyster bild för de invandrare som anlände under 1980-talet. Bland dessa uppgår andelen fattiga till 20-30 procent. Motsvarande andel är 8,0 procent i totalbefolkningen. För invandrare som anlände före 1970 är andelen 6,6 procent dvs faktiskt något lägre än i den infödda svenskbefolkningen.

En i någon mån bidragande orsak till den låga inkomststandarden och stora andelen fattiga bland de som anlät 1984-87 och 1988-90 är att det bland dessa sannolikt finns ett antal gäststuderande som kyrkobokförts i Sverige. (De gäststuderande som anlände 1980-83 torde fram till 1991 i huvudsak ha återvänt hem). Bland studerandegrupper brukar man finna en låg inkomststandard, se SCB [1987]. I så fall borde andelen fattiga vara hög främst i åldern 20-30 år dvs i de åldrar där gäststuderande vanligtvis finns. Närmare analys av materialet visar dock

⁶ Det finns regler om minsta vistelsetid i Sverige innan folkpension kan erhållas. Det kan nämnas att av de som invandrade 1984-87 och var 65 år och däröver 1991 hade endast 43 procent någon pension.

på låg sysselsättningsgrad och låg inkomststandard samt hög andel fattiga i samtliga åldersklasser bland 1980-talets invandrare. Förekomst av gäststuderande torde således endast ha mindre betydelse för helhetsresultatet.

Slutsatser

Som framkommit varierar invandrarnas inkomststandard starkt med invandringsperiod. För de invandrare som anlände före 1970 är inkomststandarden i nivå med vad som gäller för den infödda svenskbefolkningen. Däremot förefaller 1980-talets invandrare ha hamnat i ett permanent tillstånd av låg sysselsättningsgrad och hög arbetslöshet och därmed låga inkomster från förvärvsarbete. Visserligen verkar skatte- och transfereringssystemet i utjämnande riktning men även därefter är dessa invandrares inkomststandard väsentligt lägre än för den infödda svenskbefolkningen. Dessutom är andelen fattiga mycket hög. Detta är fallet trots att socialbidragen ingår i den disponibla inkomsten. Socialbidragen är den yttersta delen av det sociala skyddsnätet för att ge en inkomststandard på åtminstone existensminimum. Från fördelningssynpunkt måste det anses vara oroande att så stor andel av 1980-talets invandrare lever under den nivå som enligt svenska normer betraktas som existensminimum och att detta också gäller invandrare som 1991 vistats cirka 10 år i Sverige. Det offentliga välfärdssystemet förefaller inte fullt ut nå dessa grupper.

Definitionsmässigt bör det vara svårt att under en längre tid klara sig på en inkomststandard under existensminimum. Detta ger naturligtvis upphov till frågor. Finns det brister i inkomststatistiken som gör att andelen fattiga bland invandrarna överskattas? Finns det bland invandrarna en informell ekonomi och/eller ett informellt fördelningssystem som gör att de fattiga ändå klarar sig? Vi vet inget om detta.

Efter 1991 har arbetslösheten ökat kraftigt. Mycket tyder på att detta speciellt har drabbat invandrarna. Det finns därför knappast någon anledning tro att invandrarnas relativa inkomstposition förbättrats efter 1991. Mycket talar för att den kan ha försämrats ytterligare. Än värre är att man troligen har anledning att vara pessimistisk inför framtiden. Även om vi skulle få en ny högkonjunktur i Sverige så finns det en uppenbar risk att många invandrare även då hamnar utanför arbetsmarknaden. De har varit utanför arbetsmarknaden alltför länge och därmed förlorat kompetens. Håller det på att skapas en bestående invandrarunderklass i Sverige? Att förhindra detta är en av de viktigaste uppgifterna både för invandrapolitiken och den allmänna ekonomiska politiken.

Referenser

- Arbetsmarknadsdepartementet [1981], *Invandrarkvinnor och jämställdhet*. DsA 1981:1.
- Ekberg, J, [1983] *Inkomsteffekter av invandring*. Doktorsavhandling. Lund Economic Studies nr 27.
- Ekberg, J, [1991], "Vad hände sedan? En studie av utrikes födda på arbetsmarknaden". *Acta Wexionensia*, Serie 2, Economy & Politics.
- Ekberg, J, [1993], *Sysselsättning och arbetsmarknadskarriär bland invandrare*. Rapport till Invandrar- och flyktingkommittén. Kulturdepartementet.
- Gustavsson, B, [1984], *En bok om fattigdom*. Studentlitteratur, Lund.
- Gustavsson, B, [1987], "Ett decenium av stagnerande inkomster". I *Levnadsförhållanden* nr 54. Stockholm.
- Gustavsson, B, Zamanian, M & Aguilar, R, [1990], *Invandring och försörjning*. Dialogos, Goteborg.
- Ohlsson, R, [1975], "Invandrarna på arbetsmarknaden". *Ekonomisk-historiska Föreningen i Lund*. Vol XVI.
- SCB [1977], "Invandrarnas Levnadsförhållanden 1975". I *Levnadsförhållanden*, nr 9.
- SCB [1981], "Data om invandrare". *Levnadsförhållanden*, nr 26.

- SCB [1987], "Ojämlighet i Sverige". *Levnadsförhållanden*, nr 51. Stockholm.
- SCB [1991], "Inkomster och bidrag 1990". *Be* 20 SM 9202.
- SOU [1970:34], *Svenska folkets inkomster*. Stockholm.
- Wadensjö, E, [1972], *Immigration och samhällsekonomi*. Doktorsavhandling. Lund.